

# บทที่ 1

## บทนำ

### ความเป็นมาหลักการและเหตุผล

ภาคการเกษตรของไทยมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยปัจจุบันมีพื้นที่ทางการเกษตร (Agricultural land) ทั้งหมดประมาณ 208,448 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 40.62 ของพื้นที่ทั้งประเทศ และเป็นพื้นที่เพาะปลูก (Arable land) จำนวน 152,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีประชากรที่เป็นเกษตรกรประมาณร้อยละ 60 ของประเทศ และมีมูลค่าประมาณร้อยละ 40 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งส่วนบริโภคภายในและส่งออก โดยสินค้าเกษตรที่เป็นสินค้าหลักของประเทศไทย ได้แก่ ข้าว ผัก และผลไม้ต่างๆ เนื้อหมู เนื้อไก่ โดยเฉพาะข้าวที่ไทยสามารถผลิตได้อย่างเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศถึงร้อยละ 75 และเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ซึ่งผลการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมา พบว่ารายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรโดยรวมดีขึ้น แม้แต่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมาภาคการเกษตรได้รับผลกระทบน้อยกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศ เป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายหลายด้าน รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรในแนวทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรที่ผ่านมาของไทย เป็นเกษตรแบบดั้งเดิมที่ให้ผลผลิตต่ำทำให้เกษตรกรมีสภาพความเป็นที่ยากจน ขณะเดียวกันจำนวนประชากรมีมากขึ้น ชุมชนเมืองมีการขยายตัว ส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกมีจำนวนลดลง อีกทั้งสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปจากปัญหาโลกร้อนจึงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ และเกิดความผันแปรต่อกระบวนการผลิตทางการเกษตร เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการเกษตรเสื่อมโทรม เป็นเหตุให้ต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่มากเกินไปจนความจำเป็นตลอดกระบวนการผลิต เกิดความสูญเสียส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับมูลค่าของผลิตที่ต่ำลง

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดในภาคกลางของประเทศไทย หรือภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่จังหวัดรวม 10,815.854 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 6,759,909 ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 2,498,776 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.97 ของพื้นที่ทั้งหมด การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 2,498,776 ไร่ (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 กรมวิชาการเกษตร, 2557-2559) พื้นที่ทำการเกษตรพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว 1,371,808 ไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 273,458 ไร่ มันสำปะหลัง 170,491 ไร่ และมะม่วง 81,178 ไร่ โดยเศรษฐกิจจังหวัดพิษณุโลกในเดือนมกราคม 2560 พบว่า มีการขยายตัวเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันกับปีก่อน เศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม พบว่า มีการหดตัวร้อยละ -49.5 และหดตัวต่อเนื่องจากเดือนก่อนที่ร้อยละ -7.8 แม้ว่าปริมาณการผลิตข้าวนาปีและข้าวนาปรังกลับมาขยายตัวได้ร้อยละ 296.5 แต่จากปริมาณผลผลิตอ้อยโรงงานและมันสำปะหลังที่หดตัวร้อยละ -52.6 และ -53.5 เป็นแรงกดดันให้ภาพรวมของการผลิตภาคเกษตรกรรมหดตัวลงในช่วงเวลาดังกล่าว (สำนักงานคลังจังหวัดพิษณุโลก, 2560)

ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ มีการชลประทานในพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญ คือการทำนา อาชีพรอง ได้แก่ อาชีพรับจ้าง ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ รายได้เฉลี่ยมากกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อปี (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง, 2560) ปัจจุบันพบว่าพื้นที่ตำบลบ้านกร่างมีการขยายตัวของชุมชนเมือง เนื่องจากอยู่ใกล้ตัวเมืองพิษณุโลก พื้นที่ทำการเกษตรปัจจุบัน

ลดลง อาชีพส่วนใหญ่ยังคงเป็นเกษตรกรคือการทำนา และเกษตรกรได้มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าขั้นแปรรูป ทั้งแปรรูปสินค้าเกษตร และสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร โดยสินค้าที่เกิดจากการแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรมีมูลค่าต่ำกว่าการแปรรูปสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร และเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่ดังกล่าวประกอบอาชีพเกษตรกรกรรรม แก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรโดยใช้แนวทางการจัดการผลิตผลทางการเกษตร และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ที่มีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคจะทำให้เกิดเป็นเกษตรกรรมยุคใหม่ที่จะมีบทบาทมากขึ้นในอนาคตที่จะช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรไทยให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำ และส่งเสริมเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดพิษณุโลก และประเทศไทยต่อไป

## วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรของเกษตรกร ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

## ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มี 3 กลุ่มดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสอบถามความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าข้าว
  - 1.1 ประชากรได้แก่เกษตรกรที่เป็นชาวนา ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากชาวนาในตำบลบ้านกร่างจำนวน 41 คน
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับสอบถามความพึงพอใจรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์

ข้าวกล้อง

- 2.1 ประชากรได้แก่ผู้บริโภคในจังหวัดพิษณุโลก
- 2.2 กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบบังเอิญจากจำนวน 100 คน
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการกำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์
  - 3.1 ประชากรได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง ตัวแทนเกษตรกร และ

นักวิชาการ

- 3.2 กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 14 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาเฉพาะในพื้นที่กลุ่มเกษตรกรชาวนาตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

## นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เกษตรกร หมายถึงกลุ่มเกษตรกรที่เป็นชาวนาตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

**2. การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร** หมายถึงการเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นชาวนาตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

**3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์** หมายถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตข้าวที่มีความเป็นไปได้ตามความต้องการของของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นชาวนาตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

- 3.1 ข้าวสารพร้อมบรรจุภัณฑ์
- 3.2 ข้าวกล้องพร้อมบรรจุภัณฑ์
- 3.3 สกัดน้ำมันรำข้าว
- 3.4 ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเสริมสุขภาพ
- 3.5 ขนมอบกรอบขบเคี้ยว
- 3.6 ผงชูข้าว
- 3.7 แป้งเบเกอรี่
- 3.8 ผลิตภัณฑ์บำรุงผม
- 3.9 สบู่
- 3.10 เส้นก๋วยเตี๋ยว

**4. ความพึงพอใจ** หมายถึง ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์